

SAĞALTMA OCAKLARININ KİMLİK İNŞASINDA RÜYA

DREAM IN IDENTITY CONSTRUCTION OF HEALING CENTRES

Recep TEK*

ÖZ: İslamiyet'ten önce Türklerin yaşamında önemli bir konumda bulunan kam/şamanlar, İslamiyet'ten sonra üzerlerinde taşıdıkları vazifeler bakımından bir çözülmeye maruz kalmışlardır. Tarihi süreçte kam/şaman adlarıyla şöhret olmuş bu kişiler tarafından icra edilen pek çok vazife, yeni din ve buna bağlı olarak ortaya çıkan yeni sosyo-kültürel şartların etkisiyle farklı isimlerle anılan kimseler tarafından yapılmaya başlanmıştır. Onların İslamiyet'ten önceki en önemli vazifelerinden biri de hastalıkların tedavisiydi. Bu bağlamda kam/şamanın yerine getirdiği vazifelerden olan tedavi görevini de çeşitli isimlerle anılan halk hekimleri üstlenmiştir. İşte bu halk hekimlerinden biri de ocaklardır.

Türk halk hekimliği içerisinde sağaltma ocaklarının önemli bir yeri vardır. Kamlar/şamanlar gibi daha çok dinsel-büyüsel yöntemleri kullanarak bir veya birden çok hastalığı tedavi eden ocaklar, sağaltma güçlerini çeşitli yollardan elde etmişlerdir. Bunlardan biri de rüyadır. Pek çok kültürde ve dinde önemli işlevlere sahip olan rüyalar, Türk kültürü içerisinde kamlığa/şamanlığa giriş ve aşıklığa başlamada olduğu gibi bazı ocakların bu vasfı kazanmaları için de bir başlangıç olmuştur. Ocaklık geleneği içerisinde rüya, kişiye yeni bir kimlik ve kişilik kazandırmış, ona sağaltma vazifesini icra etme görevi bahşedildiğini haber vermiş, ocaklığa yatkın olan bireyin bilinçaltının derinliklerinde gizli olan bu gücü, yeteneği, gün yüzüne çıkarmış, onun bilinçli ya da bilinçsiz bir biçimde elde ettiği tedavi yöntem ve teknikleriyle ilgili birikimi kullanmasına vesile olmuş, ocaklığını pekiştirmiş, tescillemiş, ona bu yeteneğini ve gücünü kullanma konusunda ilahî bir ruhsat vermiş ve bu bağlamda da onun toplum nazarındaki değerini arttırmıştır.

Anahtar Kelimeler: Rüya, Türk kültüründe rüya, kam/şaman, halk hekimliği, sağaltma ocakları.

ABSTRACT: Occupying a pivotal position in Turkish life prior to Islam, folk healers or shamans, were subjected to disintegration in their tasks they took over subsequent to conversion to Islam. Many tasks carried out by these folk healers began to be conducted by other individuals dubbed different names as an outcome of the socio-cultural conditions emerging from the newly adopted religion and accordingly. One of their foremost missions was to heal diseases. In this respect, the folk healers given different names overtook the medical missions carried out by these shamans. Healing centres has had a pivotal role within Turkish folk medicine. Healing one or more diseases benefitting heavily from religious-magical powers like shamans, these clinics acquired their healing powers through various means, one of which is dreams. Having significant functions and roles in different religions and cultures, dreams represented an initiation of these centres' healing authority acquisition as well as being an introduction to shamanism and devotion to god. Dreams in the tradition of folk medicine centres earned individuals an identity, informed him about his entitlement to healing profession, unearthed the innate healing ability he acquired consciously or unconsciously, reinforced and endorsed his healing powers and got his the authority of these capabilities, thereby enhancing his dignity in the eye of the society.

Keywords: Dreams, dreams in Turkish culture, shaman, folk medicine, healing centres.

* Doç. Dr. – Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Halk Bilimi Bölümü / Nevşehir – tekrecep@hotmail.com

This article was checked by Turnitin.

Giriş

İslamiyet'ten önce Türklerin yaşamında önemli görevler icra eden kamlar/şamanlar, İslamiyet'ten sonra üzerlerinde taşıdıkları vazifeler bakımından bir görev dağılımı yaşamışlardır. Bu durumun ortaya çıkmasında İslamiyet'in kabulünün Türklerin sosyo-kültürel yaşamlarında yarattığı değişim ve dönüşümlerin önemli bir rolü vardır. Eskiden kam/şaman tarafından icra edilen pek çok vazife, yeni din ve buna bağlı olarak ortaya çıkan yeni sosyo-kültürel şartların etkisiyle farklı isimlerle anılan kişiler tarafından yapılmaya başlanmıştır. Onların İslamiyet'ten önceki en önemli vazifelerinden biri de hastalıkların tedavisiydi. Bu bağlamda kam/şamanın yürüttüğü vazifelerin çözülmeye uğramasıyla tedavi görevini de çeşitli isimlerle anılan halk hekimleri üstlenmiştir. İşte bu halk hekimlerinden biri de ocaklardır.

Kamlar/Şamanlar gibi daha çok dinsel-büyüsel yöntemleri kullanarak bir veya birden çok hastalığı tedavi eden ocaklar, sağaltma güçlerini çeşitli yollardan elde etmişlerdir. Bunlar, kan bağı (Acıpayamlı, 1969: 5), el almak (Öger, 2010: 1232), bir yatacın yakınındaki köyde oturmak, ermiş bir kişinin soyundan gelmek ya da onun türbesi gibi ziyaret yerinde görevli olmak (Boratav, 2003: 145), albastı ya da alkarısı yakalamak (Boratav, 2003: 145-146), köstebeği yakalayıp ocağına getirmek, köstebeği sıvazlayarak, boğazını sıkıp öldürmek ya da köstebeğin etini yemek (Kumartaşlıoğlu, 2012: 229-230; Özkan, 2012: 103; Uyar, 2013: 50), yılanlık rahatsızlığı geçirmek (Çevik, 2008: 155; Demren, 2008: 202), deniz suyu içmek ya da deniz suyu içmiş atadan el almak (Uyar, 2013: 61; Üçer, 1973: 3), ikiz çocuk doğurmak (Özaslan, 2012: 74, 92), hamile bir kadının karnındaki çocuğun ses verdiğini, bağırdığını veya ağladığını hissetmesi ya da duyması (Ayhan, 1995: 248), babası öldükten sonra dünyaya gelmek (Çevik, 2008: 158), ocak olan eve gelin gelmek (Duvarcı, 1990: 35), kişinin kendisinin ya da atalarının yaşadığı bir olay (Seyidoğlu, 2005: 66) olarak ifade edilebilir. Ocakların sağaltma gücünü kazanma yollarından biri de rüyadır. Kimi ocaklar, ocak vasfını kazanmada gördükleri bir rüyanın etkili olduğunu ifade ederler. Ocağa, rüyasında bir ya da birden fazla hastalığın tedavi kudreti bahşedilir; ocak, gördüğü bu rüyayla hastalık veya hastalıkları tedavi gücünü kazanır ve bu rüyadan sonra hastaları tedavi etmeye başlar.

1. Rüya Kavramı ve Yaklaşımlar

“Düş, gerçekleşmesi beklenen şey, umut” (Develioğlu, 1996: 902), “Uykuda görülen şeyler” (Karagöz vd., 2010: 565), “İnsanın uyku sırasında zihninde canlanan hayaller” (Kuzubaş, 2007: 305) şeklinde tanımlanan rüya, tarihin en eski dönemlerinden itibaren insanoğlunun ilgisini çekmiştir. Bu ilgi, psikologlar, felsefeciler, tarihçiler, tasavvufçular gibi çeşitli bilim dallarına mensup araştırmacıların rüya üzerine eğilmelerine ve onun gizemini çözmek için çalışmalar yapmalarına vesile olmuştur.

Rüya, ilgi çekici ve mühim bir olgu olmakla beraber her rüyanın aynı öneme ve ilgiye sahip olduğunu söylemek mümkün değildir. Tarihi süreç içerisinde daha çok “manidar ya da kehanetli” diye tarif edilen rüyalar her devirde ve her medeniyette ayrı bir ehemmiyete sahip olmuştur (Günay, 1984: 88). Farklı dinî inançlara ve kültürlerle mensup kimseler, asırlar boyunca bu tip rüyaları yorumlayıp anlamlandırmak ve buradan hareketle de ondan birtakım sonuçlar çıkarmak için formüller geliştirmişlerdir (Özer, 2010: 250).

İnsanoğlu, rüyalarda görülen şeyleri gerçek hayattaki olguların sembollere bürünmüş biçimleri olarak kabul etmiştir (Eren, 2010: 1076). Bireyin hatıraları, duygu ve düşünceleri, arzuları, istekleri, beklentileri, geleceğe dönük planları, korkuları çoğu zaman bu sembol diliyle üstü örtülü bir biçimde rüyalarda açığa çıkmıştır. Bu yönüyle rüyalar, günlük yaşamın akışından etkilenirken bireyin günlük yaşamını da etkileyip ona yön vermiştir (Eren, 2010: 1076; İmamoğlu, 2010: 21). Ayrıca rüyaların ilahî mesajlar içerdiğine ve kültürel bir yanının bulunup kişinin içinde yaşadığı kültürden izler taşıdığına inanılmıştır. Bireyin iç dünyası, psikolojisi ile birlikte onun içinde bulunduğu toplumun sosyal, kültürel ve dinî yapısı hakkında da ipuçları veren, onun kişisel ve kolektif bilinçdışını yansıtan rüyalardaki bu sembolik dili çözümleme ve anlama gayreti rüya yorumu ilminin ortaya çıkmasını, bu ilmin gelişmesini ve bu sahada hatırı sayılır bir birikimin oluşmasını sağlamıştır.

Rüya üzerine yapılan çalışmalar XIX. yüzyılda farklı bir boyut kazanmıştır. Bu yüzyıldan itibaren rüyaların yorumunda psikolojik bakış açısı benimsenmiş (Gündüz, 2009: 189) ve rüyalar psikolojik bir fenomen olarak ele alınıp incelenmeye başlanmıştır (Kayacı, 2018: 35). Sigmund Freud, Carl Gustav Jung, Erich Fromm, Alfred Adler gibi araştırmacılar rüyaya psikolojik bakış açısıyla yaklaşmışlar ve bu konuda önemli fikirler ortaya koymuşlardır.

Freud rüyayı, amaçları geçmişe dayanan çağrışımları olan bir oluşum, bir ürün olarak görür (Jung, 2015: 11). Ona göre rüya bilinmeyi anlamaya götürecektir olan bir kral yoldur (Fromm, 1992: 40). O, her rüyanın bastırılmış bir arzunun giderilmesini temsil ettiğini söyler (Jung, 2015: 14). Kişinin uyanırken bastırıldığı akıl dışı arzular uyku esnasında rüya aracılığıyla tatmin edilir (Fromm, 1992: 40). Rüyalarda bilinçdışının dengeleyici bir özelliği olduğunu ileri süren Freud, bilinçli hayatta çok az değer verilen düşüncelerin, heves ve eğilimlerin uyku halindeyken, yani bilincin işlevi büyük ölçüde devre dışıyken kendiliğinden harekete geçtiğini ifade eder (Jung, 2015: 43).

Rüyayı inanılmaz karmaşık bir fenomen olarak niteleyen Jung, Freud’un rüya ile ilgili fikirlerini eleştirir. Ona göre bütün bilinçli fenomenleri arzu giderme ya da içgüdü teorilerinin bakış açısından anlamaya çalışmak ve rüya fenomenini bu kadar basite indirgemek doğru bir

yaklaşım değildir. Freud'un rüyanın aslında bir arzu giderme olduğu görüşüne karşı olan Jung, rüyayı, bilinçdışının fiili durumunun sembolik bir formda kendini resmetmesi olarak görür. Kendi formülünün basitçe rüyanın bilinçdışı bir içeriğin sembolik temsili olduğunu söyler. Jung, rüyaları çocukluk arzu gidermeleri ya da çocukluğa ait bir güç arzusu olarak hizmet eden düzenlemeler olarak yorumlamanın da çok dar bir bakış açısı olduğunu ve rüyaların asıl doğasının hakkını veremediğini ifade eder. Ona göre rüya, psişik yapıdaki her unsur gibi psikenin bütünüdür ve dolayısıyla rüyada, insanlığın tamamı boyunca önemli olmuş her şeyin çıkması beklenebilir (Jung, 2015: 54-80).

Rüyanın ne Jung'un ifade ettiği gibi kalıtımla kazanılan tecrübelerin oluşturduğu bir mitoloji imparatorluğu ne de Freud'un ileri sürdüğü gibi akıl dışı kökenli ve libido destekli arzuların tatmini olduğunu söyleyen Fromm, rüyayı "uykudayken, ruhumuzun gösterdiği bütün faaliyetlerin, anlamlı ve özellikli bir biçimde yansması" olduğunu ifade eder. Rüyayı daha çok "Düşüncelerimiz ve duygularımız, yaptıklarımız tarafından etkilenir." prensibi açısından ele almak gerektiğini belirten Fromm, gün boyu yaşadığımız olayların rüyalarımıza mutlaka olumlu ya da olumsuz bir tesirinin olacağını söyler (Fromm, 1992: 41-48).

Adler, Freud'un rüyaların çocuksal cinsel isteklerin doyuma kavuşturulması amacı taşıdığı yönündeki görüşünü kabul etmez. Bu tarz bir düşünce benimsendiği takdirde her şeyi böyle bir doyum gibi görmemiz gerekeceğini ifade eder. O, her düşüncenin düşteki gibi bir yol izlediğini yani bilinçdışının derinliklerinden gelerek bilinçte ortaya çıktığını belirtir. Freud'un ölüm düşüncesinin rüyalara egemen olduğu yönündeki görüşüne de itiraz eden Adler, ruhsal yaşamın birlik ve bütünlüğüyle rüyaların özel duygusal karakteri dikkate alınmadığı takdirde bütün düşleri açıklayabilecek bir reçeteye kavuşmanın mümkün olamayacağını vurgular. Adler, rüyanın yaşam üslubunun bir parçası olduğunu ve bu nedenle de rüyalarda bireysel idealin etkinliğinin görüldüğünü belirtir. Ona göre rüyanın gayesi bireyi kişisel üstünlük amacına götüren yolu hazırlamaktır. Düşlerin genellikle gerçek olduğunu söyleyen Adler, rüyaların kişinin sonradan üstleneceği rolü tecrübe etmesine ve bu rolün gerçeklik kazanmasına katkıda bulunduğunu söyler (Adler, 2000: 103-111).

Yukarıda kısaca verilmeye çalışılan görüşleriyle psikanalistler, rüyaların bilinçaltı ile bağlantılı olduğunu ifade etmeye çalışmışlar, rüyaları bilinçaltının ve geçmişin birikimi olarak görmüşler ve bu birikimden yararlanılarak kişinin günlük yaşamını açıklayacak veya onun hayatını etkileyecek ipuçları çıkarılabileceğini vurgulamışlardır (İmamoğlu, 2010: 46).

2. Türk Kültüründe Rüya

Türk kültüründe rüya hem İslamiyet'ten önce hem de İslamiyet'ten sonra önemli bir yere ve işleve sahip olmuştur. Türk kültüründe rüya

motifinin en karakteristik örneklerinden birini kamlığa/şamanlığa giriş merasimlerinde görmekteyiz. İslamiyet'ten önce Türk sosyo-kültürel yaşamında önemli bir yeri olan kamlar/şamanlar, bu vasıflarını çeşitli yollardan elde etmişlerdir. Atalardan miras kalma, kam/şaman olmaya karşı istekli olup usta bir şamanın eğitiminden geçme ya da ruhlar tarafından seçilme, kişinin kam/şaman olmasında etkili olan hususlardır (Başgöz, 1986: 29; Drury, 1989: 27; Kafesoğlu, 2002: 523). Seçilme yoluyla kam/şaman olanların, rüya/rüyalar gördükleri, hastalık geçirdikleri veya geçici bir delilik hâli yaşadıkları ya da yıldırım çarpması, ölümcül bir kaza gibi özel bir duruma (Eliade, 1999: 93) maruz kaldıkları görülmektedir. Aday, bu hallerde tanrısal ya da yarı tanrısal bir varlıkla karşılaşmış ve bu varlıklar ona seçildiğini haber vererek onun bundan sonra yeni bir yaşam düzeni izlemesi gerektiğini söylemişlerdir. Bu haberi verenler de genellikle ata şamanların ruhlarıdır (Eliade, 1999: 93; Güngör, 2002: 523). Rüyada ruhları görmek şamanlığa çağrılışın önemli bir belirtisi olarak kabul edilmiş ve bu aynı zamanda kişinin artık manevi bir duruma ulaştığının ve sıradan bir insan vasfından çıktığının kesin belirtisi (Eliade, 1999: 111, 113) olarak görülmüştür.

Kişi hangi yolla şaman olursa olsun esrime düzeyinde ve geleneksel düzeyde bir eğitim aldıktan sonra sırra ermiş ve şaman olmuştur. Geleneksel düzeydeki eğitim usta şamanlar tarafından yapılırken; esrime düzeyindeki eğitim ise ruhlar tarafından rüyalarda gerçekleştirilmiştir (Başgöz, 1986: 29; Eliade, 1999: 32).

Şamanlar genellikle şamanlık tekniklerini usta şamanlardan öğrenmekle birlikte rüyalarında bir ruh veya cinle karşılaşmadan evvel şamanlık yapacak güç ve yetenekte olmadıklarını ifade etmişlerdir (Eliade, 1999: 110). Dolayısıyla kam/şaman adayına bu güç, rüyalar vasıtasıyla aktarılmıştır.

Pek çok kültürde olduğu gibi Türk kültüründe de rüyaya verilen değer, onun hem İslamiyet'ten önce hem de İslamiyet'ten sonra anlatılarda yer alan önemli bir motife dönüşmesine vesile olmuştur.

Türk edebiyatının önce sözlü olarak üretilip sonra yazıya geçirilen mit, efsane, destan, masal, menkıbe, halk hikâyesi gibi anlatıya dayanan edebî ürünlerinde rüya motifi önemli işlevler yüklenir. Özellikle İslamiyet'ten önceki ve sonraki Türk destanlarında rüya, yapıyı oluşturan önemli motiflerden biridir (Çelepi, 2010: 266). Destanlarda rüyalar, destanın kuruluşunda ve olayların gelişip tamamlanmasında önemli roller üstlenmiştir¹ (Öztürk, 2000: 85).

¹ Konuyla ilgili olarak bk. (Günay, 1992: 83-84, 89-90; İşankul, 1997: 119-124; Öztürk, 2000: 85-91; Kuzubaş, 2007: 305-316; Çelepi, 2010: 263-280; Bars, 2015: 73-93; Bunsuz, 2015: 8-9).

Türk kültürü içerisinde önemli bir yere sahip olan âşıklık geleneğinde de rüya, mühim bir fonksiyon ve rol üstlenmiştir. Gelenek içerisinde rüya, âşık adayı için bir hareket ve başlangıç noktası olmuş, kişinin farklı bir statü elde etmesine ve onun sanatçı kimliği ve kişiliği kazanmasına yardımcı olmuştur (Günay, 1992: 90-91). Genellikle yaşanan olumsuz bir durumdan sonra kutsal yerlerde ya da zamanlarda görülen bu rüyalarda âşık adayı kutlu kişiler elinden aşk badesini içmiş (Başgöz, 1986: 26; Aça, 2002: 76), Tanrı ve sevgili aşkıyla birlikte kendisinin âşık olmasını sağlayacak bütün beceri ve bilgileri kazanmıştır (Günay, 1992: 90-91). Umay Günay, şamanlığa giriş merasimlerinde milletimizin kolektif şuuraltında muhafaza edilmiş olan Ozan-Baksı edebiyat geleneğinin yeni din ve coğrafyaya bağlı olarak ortaya çıkan yeni sosyo-kültürel şartlar içerisinde şekil değiştirip âşık edebiyatı geleneğine dönüşmesi sırasında rüya biçiminde ortaya çıktığını belirtmiştir (Günay, 1984: 154-155). Gelenek bakımından önemli olan bu rüyaların “kültür örneği rüyalar” olduğunu söyleyen Günay, bu rüyaların kültür yaşadığı ve yaşatıldığı müddetçe varlığını sürdürdüğünü ve bu vesileyle de geleneğin kuşaktan kuşağa aktarıldığını ifade eder (Günay, 1992: 90-91).

3. Sağaltma Ocakları ve Rüya

İslamiyet ile birlikte ortaya çıkan içtimai iş bölümü neticesinde kamların/şamanların yürüttükleri vazifelerin çözülmeye uğramasıyla bu vazifelerin her biri artık ayrı tiplerin temsil ettiği meslek grupları tarafından icra edilmiştir. Bunun neticesinde ortaya çıkan yeni tipler olan âşıklar ve ocaklar, kamlık/şamanlık geleneğinin pek çok özelliğini yeni şartlara uygun olarak devam ettirmişlerdir. Bu bağlamda rüya motifi de kimi zaman bozulmuş bir biçimde olsa da âşıklık geleneğinde ve ocaklık kurumunda belirleyici bir unsur olarak rolünü ve işlevini devam ettirmiştir.

İslamiyet'ten önce şaman adaylarının şamanlık mesleğine girişleri ile İslamiyet'ten sonra âşık adaylarının sanatçı vasfı kazanıp âşık olmalarında rüya motifinin üstlenmiş olduğu işlev ve rol, kimi bireylerin ocak vasfını kazanmalarında da görülmektedir. Yukarıda değinildiği üzere ocakların kimi, bu vasıflarını gördükleri bir rüya neticesinde kazandıklarını ve bu rüyadan sonra sağaltma işlemlerini yapmaya başladıklarını belirtmişlerdir.

Anadolu'nun çeşitli yerlerinde yaşayan kimi ocakların sağaltma gücünü kazanmalarında etkili olan rüyalara şu örnekler verilebilir:

1. “Ebem bir gün rüya görür. (Meryem Özcan) rüyasında bir ses ona ‘Evinizin üst tarafında yassı bir taş var. O taşı al ve çocuklar hastalandığında o taşla çocukları sıvazla!’ der. O da uyanınca gider o taşı alır ve çocuklar hastalandığında bu uygulamayı yapar ve bu uygulamanın yararlı olduğu çevresi tarafından fark edilir.” (Temizsoylu, 2012: 49).

2. “KK-5, kayınvalidesinden el ister ancak kayınvalidesi ‘Haydi yallah bir moda!’ diyerek onunla dalga geçer ve el vermek istemez. Bu olaydan bir,

iki gün sonra bir rüya görür. Rüyasında parıl parıl parlayan adamlar vardır. Ona güzel, değirmi bir taş verirler ve ‘Bu taşı, ağrıya, sancıya, sızıya okuyacaksın, şifa vereceksin.’ derler. Bir gün, kumda, rüyasında gördüğü taşa benzer bir taş bulur ancak köyde bana üfürükçü derler diyerek taşı atar. Aynı taşı, Melikgazi’nin türbesine gittiğinde türbede görür. Bekçiden taşı ister ancak bekçi taşı vermez. Rüya da kendisine verilen taş olmamakla beraber taş olmadan Allah rızası için okur.” (Tek, 2018: 142).

3. Ocak, “bir gece rüyasında yerini tarif edemediği, üzerinde gökkuşağı bulunan bir yerde, heybetli dağlar arasında gezmektedir. Gezerken, orada akan berrak bir suyun: ‘Beni içenin her derdine şifa olurum! Beni içen her derde derman bulur!’ dediğini duyar. Bunun üzerine koşar ve o sudan bir avuç içer. Bir avuç daha içtikten sonra kendi kendine, bir daha içeyim de ölüme de çare bulayım der. Ancak bu sefer avucundaki suda, sülüğe benzer kötü canlılar görür ve suyu döker. Bunun üzerine uyandığında ‘Ben, su içtim.’ deyip, ölüm hariç her derde derman olacak bir ocaklı olduğuna inanarak, ocaklılık elini almış olduğunu belirtmektedir.” (Uyar, 2013: 78).

4. “Karapınar’da ocak Ümmügülsüm Gündüz, ocaklığın nereden geldiğini şöyle anlatmıştır: Kayalı Köyünde oturuyorduk. Bir gün rüyamda; Tandır Kaya’sına (köyün doğusundaki bir mevki adı) gıg süpürmeye gittim, yanımda köyden Mehmet adında biri vardı. ‘Ben yılan şahının yanına gidiyorum.’ dedi. Ben ise ‘Yılan şahı adamı soğarmış (yutarmış) gel gitmiyelim.’ dedim. Mehmet ‘Yok ben gideceğim.’ dedi. Birlikte gittik. Orada oturmuş bir kadın ve ayakta duran bir erkek vardı. Kadın çok güzel, erkek ise çirkindi. Ben kadının yanına oturdum. Yılan şahının karısıydı. Kadının saçları gümüş paralarla süslüydü. Ben, ‘Şu paranın birini bana ver.’ dedim. Bunun üzerine kadın iki gümüş parayı benim saçıma bağladı. Ben gene ‘İki gümüş taktın ama şu ortadakini de bana ver.’ dedim. O da ‘Bu ortadakini veremem ama sağ elimi sana yadigâr vereyim.’ dedi. Daha sonra benim sağ elimin ortasını, parmağıyla çimdikledi ve ben uyandım. O günden beri kösnüye tükürürüm, bu güne kadar Karapınar ve çevre köylerden çok hasta geldi. Tükürdüğüm hastaların iyi olduğunu gördüm ve duydum.” (Gündüz 1988’den aktaran Çevik, 2008: 148).

5. “Rüyamda komşumuzun oğlunun kolu incinmişti. Bana getirdiler ve ben ne yapacağımı bilmiyordum. Yaşlı bir adam karşıma çıkıp bana ne yapmam gerektiğini anlattı. Uyandığımda gerçekten çocuğun kolu incinmişti. Yanıma geldiler ve ben rüyamda öğrendiğim şeyi uyguladım. İncinen yeri buldum ve hafifçe bir anda kendime doğru çektim.” (Öncül, 2011: 65).

6. “Kırığı ve çıkığı tedavi etme bilgisi Allah tarafından verildi. Bir gece rüya gördüm, karşımda bir usta vardı. Bana kırık çıkığın nasıl iyileştirildiğini gösterdi. Bu rüyayı görmeden önce kırık çıkıktan pek anlamıyordum.” (Öncül, 2011: 67).

7. “Bir gece rüyasında aksakallı, kısa boylu bir kişi görüyor. Bu kişi ona ‘Uyandığında insanları iyileştireceksin’ diyor ve sağaltıcı uyandığında kendini daha farklı hissettiğini, bakışının, görüşünün ve algısının değiştiğini söylüyor. Bu olayın yaşanmasından sonra bir gün komşuları başka bir köyde ölen bir kişinin cenazesine giderken Yakup Aslan’a denk geliyorlar ve onu da yanlarında götürüyorlar. Cenazenin başına gelen sağaltıcı ölen kişinin rüyasında gördüğü kişi olduğunu fark ediyor ve olduğu yerde bayılıp düşüyor. Uyandığında kimseye olayı anlatmıyor. Başka bir gün sabah ezanını okumak için camiye giderken caminin inşaat olan kısmında çalışan birini görüyor, yaklaştıkça bu kişinin yine rüyasında gördüğü kişi olduğunu fark ediyor ve içinden onun ölmüş olduğunu düşünüyor. Sağaltıcı bunu düşündükten hemen sonra o şahıs Arapça bir şekilde ‘Allah yolunda çalışanlar için öldü demeyiniz.’ diyor ve Yakup Hoca orada yeniden kendinden geçiyor.” (Baysal, 2014: 87-88).

8. “Eşim TCDD’de makinistti. Onun tayini nedeniyle Çankırı’ya taşındık. Çankırı’da Nakşibendi kolunun velilerinden Hilmi Şah’ın yatırını ziyaret ettikten sonra, gece rüyamda onu gördüm. Türbe ‘Ara, bul, sen safsın!’ dedi. Çevredeki yaşlılara sordum. Türbenin olduğu yerde türbenin soyunu devam ettirenlere gittim. Oradaki kadın, ‘O mübarek herkese gözükmez, sen nasıl bir kadınsın’ dedi. Sonra bir şehit yatırı rüyamda gördüm, ‘Kurşun dök’ dedi yatır ve nasıl yapılacağını anlattı. Ondan sonra kurşun dökmeye başladım.” (Demren, 2008: 204).

9. “Babaannem bir rahatsızlığa yakalanır. Rüyasında kendisine beyaz bir taş verilir ve bu taşı ağrıyan yerlere yapıştırmasını söylerler. O rüyadan sonra ocak olur.” (Tek, 2018: 147).

10. “Karaca Dede, her yıl Osmaniye ile Düziçi arasında bulunan Çakşır Dede Ziyareti’ne gidermiş. O yıl da yanına bir tuluk su ile bir oğlak alarak Çakşır Dede Ziyareti’ne gitmiş. Yanında getirdiği oğlağı kestikten sonra kendi de oraya yatmış. Rüyasında, Karaca Dede’nin yanına aksakallı bir ihtiyar gelmiş. ‘Ne yapıyorsun burada?’ diye sorunca aksakallı, Karaca Dede: ‘Çakşır Dede’yi ziyarete geldim. Peki, sen ne yapıyorsun burada?’ demiş. ‘Sığır güdüyorum.’ cevabını vermiş aksakallı. Karaca Dede sığırlara bakmış ki hepsi geyik. Aksakallı ihtiyar: ‘Haydi Koca, dile de dileğini vereyim sana.’ demiş. Karaca Dede: ‘Sigara sarmak için bir deste kâğıt ile tütün istiyorum.’ demiş. Aksakallı ihtiyar, aynı soruyu üç defa sormuş ve üçünde de aynı cevabı almış. Karaca Dede, uzun yıllar bu tütün kâğıdı ile sigara sarıp içmiş ancak ne kâğıdı tükenmiş ne de tütünü. Karaca Dede’nin verdiği cevap aksakallının hoşuna gitmiş. Aksakallı: ‘Benden fazla bir şey istemedin. Eline aldığın elin olsun, eline ne alırsan ilaç olsun.’ diyerek Karaca Dede’ye hekimlik vermiş. O günden sonra Karaca Dede, eline toprak alıp yaraya sarsa bile yaralar iyileşir olmuş.” (Kurum, 2008: 10).

11. “KK-37, babasından el aldığını söylemekle beraber aynı zamanda rüyasında Hz. Peygamber’i gördüğünü ve Hz. Peygamber’in, ona, ‘Hastaya

elini çal!' dediğini belirtir. Bu nedenle kendisinin okumadan sonra sağ elini hastanın alnından aşağıya doğru sürdüğünü ifade eder." (Tek, 2018: 142-143).

12. "Bir gün çeşmede kendisine anneanesi bakmakta olan bir çocuk gördüm. Çocuğun eli, ayağı çamur olmuştu. Anneanesi onu temizlerken bir taraftan da söylenip ona vuruyordu. Bu durumu görünce dayanamadım. Çocuğu anneanesinden alıp yıkadım, temizledim ve ona teslim ettim. O gece rüyamda beni Hacca götürdüler. Yanımda köyümüzde ocak olan Hacı anne ve öksüz çocuğun anneanesi de vardı. Ocak olan Hacı anne 'Artık hiç korkma!' diyerek elimden tuttu ve beni peygamber efendimizin evinin önüne götürdü. Orada oluk oluk zenzem suyu akıyordu. Zenzem suyunu beyaz bir bidona doldurdum. Hacı anne, 'Bu terlik de sana ait, onun değerini bil!' diyerek bana bir terlik verdi. Bu süre zarfında Hacı anne elimi hiç bırakmadı. Hacı anne bana, 'Benim elim senin elin ama bugün bana uğra!' dedi. Bu söz üzerine rüyamdan heyecanla uyandım. İki rekât namaz kıldım ve Hacı annenin evine gittim. Tam rüyamı anlatacağım sırada Hacı anne, 'Sus, gittiysen gittin. Bir şey mi olduğunu zannediyorsun? Gel ben sana bir şey vereceğim. Sana o malum olmuştur.' dedi. İçeri gidip, bir taş getirip bana verdi ve 'Bunu al, namazını bırakma, evine besmeleyle gir, besmeleyle çık!' dedi. Bu olaydan sonra işim hep rast gitti, hiçbir engelle karşılaşmadım." (Tek, 2018: 143).

13. "Kaynanam bir rüya görür. Rüyasında kendisine baş ağrısı, diz ağrısı, göz ağrısı, sırt ağrısı gibi yedi türlü derde ocaksın derler ve ona, yedi tane yılanlık taşı, bir bıçak, bir kalbur has gül ve yılan kabuğu hediye ederler. Sabah uyandığında rüyasında kendisine verilen bu hediyeleri ocağın başında görür. Bu rüyadan sonra ocak olur ve şifa dağıtmaya başlar." (Tek, 2018: 146).

Aynı rüya diğer kaynak kişiler tarafından da şöyle anlatılır:

"Rüyasında kendisine kış ayazı zemheride el gibi bir kalbur yaprak, üç taş ve üç top gül verilir. Sabah kalktığında bunları ocağın önünde görür. Bu rüya üç gün üst üste tekrar eder. Ayrıca rüyada derinlerden gelen bir erkek sesi ona, nazara, yele, sızıya, yılanlığa, deneciğe [arpacık], kızılıüğüre ve değirmaya yedi türlü derde şifasin der." (Tek, 2018: 146).

"Zemheride [kara kış], rüyasında kendisine has gül, yaprak ve sapı beyaz taştan bir kama verirler. Uyandığında bunları ocağın başında görür. Rüyasında üç gün üst üste Allah tarafından bir ses duyar ve bu ses kendisine, 'Sen yılanlık yeline, değirmaya, siğile, çibana, kızılıüğüre, gözde çıkan deneciğe, ağrıya, sızıya, yele, yedi türlü şeye şifasin!' der. Bu üç günün sonunda Hacı anne artık gerçekten bunlara şifa olduğundan emin olur." (Tek, 2018: 146-147).

Rüya neticesinde ocak vasfını kazanma ile ilgili anlatılan rüyaların yanında şu tarz rüyalara da rastlanmaktadır:

14. “KK-1, nazarlı kişilerin üzerindeki bu kötü enerjinin kendisini etkilemesi ve belli bir süre yatağa düşmesinden dolayı okumaktan vaz geçer. Bunun üzerine bir rüya görür. Rüyasında ak sakallı bir ihtiyar karşısına çıkar ve ona: “Çal elini, bunaltma kulumu/Onun kalbinde var idi uçmak/Kendini alıp dağlara kaçmak.” deyip elinde bulunan iki buçuk lirayı ona verdikten sonra: “Al bunu, bunaltma kulumu!” der. Gördüğü bu rüya üzerine KK-1, tekrardan okumaya başlar.” (Tek, 2018: 157-158).

15. “KK-12, yengesiyle ilgili de şu olayı anlatır: ‘Hava ablanın çok şiddetli bir biçimde kolu ağrır. Ağrıdan kolunu oynatamaz. Kocasına, oğluna okutur ancak ağrı bir türlü geçmez. Rüyasında biri ona yengesine okunmasını söyler. Sabah kalkınca doğru yengesinin yanına gider. Yengesi kolunu ovarak okuyup üfler. O, okuyup üfledikçe ağrısı geçmeye başlar ve kolunda ağrı kalmadan evine döner.’” (Tek, 2018: 162).

16. Kaynak kişi KK-6, İstanbul’dan bir kişinin ocak olan annesini rüyasında görüp tedavi olmak için geldiğini söyler.” (Tek, 2018: 162).

Ocak olma ile ilgili olarak sıralanan bu örnekler, rüyanın kamlığa/şamanlığa girişte ve âşık vasfını kazanmadaki gibi kişinin sağaltma gücünü kazanıp halk hekimi konumuna gelmesinde de önemli bir işlev üstlendiğini göstermektedir. Örneklerde kam/şaman kültüründeki ve âşıklık geleneğindeki asıl rüya örneklerinden kısmen uzaklaşma görülmeyle beraber ocaklığa girişte etkili olan rüyaların kam/şaman kültüründen ve âşıklık geleneğinden izler taşıdığı açıkça görülmektedir.

Genel olarak örnekler incelendiğinde 2. ve 9. örnekte olduğu gibi rüya, bir üzüntüden sonra veya geçirilen bir hastalık esnasında görülmüştür. Gerek kamlık/şamanlıkta gerekse de âşıklıkta rüyaların yaşanan olumsuz bir durumdan sonra görüldüğü kaynaklarda olduğu üzere yukarıda da ifade edilmiştir. Kişinin kaynanasından elini kendisine vermesini istemesi üzerine kaynanasının alay edici tarzdaki cevabının onda yarattığı üzüntü ve sonraki örnekte adayın geçirdiği rahatsızlık, rüyanın ortaya çıkmasında etkili unsurlar olmuştur.

Rüya, genellikle ziyaret yeri gibi kutsal bir yerde görülmüş ve aday rüyasında kendisini olağanüstü niteliklere sahip bir yerde ya da kendisinin Mekke, Medine gibi kutsal bir mekâna götürüldüğünü görmüştür. 10. örnekte ata ocak olan Karaca Dede, Çakşır Dede ziyaretgâhında uykuya dalarken 3. örnekte ocak, rüyasında yerini tarif edemediği, üzerinde gökkuşağı bulunan bir yerde, heybetli dağlar arasında gezmekte olduğunu görür. 12. örnekte ise aday, rüyasında Hacca götürülür ve orada ata ocak olan Hacı anne tarafından elinden tutularak Hz. Peygamber’in evinin önüne götürülür. Bu bağlamda verilen örnekler kamlık/şamanlık ve âşıklık geleneği ile müştereklikler taşımaktadır. Zira İslamiyet’ten önce kam/şaman adayının sırra erme ritüeli esnasında ölü gibi yattığı yer de ıssız bir yerdir (Eliade, 1999: 58). Âşıklık geleneğinde ise aday, rüyayı mezarlık, pınar başı, cami gibi kutsal sayılan (Aça, 2002: 76) mekânlarda ya da adayın kendisini

yalnız hissettiği ve korktuğu ıssız ve uzak yerlerde görmüştür (Günay, 1992: 98).

Rüyaya dalan ocak adayı rüyasında bir ses duyar ya da Hz. Peygamber, tarikat şeyhi, şehit, ak sakallı bir ihtiyar, bir usta, ata ocak gibi kutsal sayılan kişileri ya da olağanüstü varlık ya da varlıkları görür. Örneklere bakıldığında 1. örnekte aday rüyasında bir ses duymuş, 2.'de yüzleri nurlu kişiler, 4.'de yılan şahının karısı, 5.'de yaşlı bir adam, 6.'da kırık-çıkık ustası, 7.'de ak sakallı kısa boylu bir kişi, 8.'de Nakşibendi tarikatından kutsal bir zat ve şehit yatırı, 11.'de Hz. Peygamber ve 12. örnekte de yaşayan kadın bir ata ocak, aday tarafından görülmüştür.

Bu rüya esnasında kişiye tedavi sırasında kullanacağı ya da tedavi edeceği hastalıkların işareti olan nesne ya da nesnelere söylenmiş, verilmiş veya hediye edilmiş, bu nesne veya nesnelere ne amaçla nasıl kullanılacağı ve hangi hastalığın tedavisinde kullanılacağı, kendisinin hangi hastalığı/hastalıkları tedavi edeceği söylenmiş ya da gösterilmiştir. Bu çerçevede örneklere bakıldığında 1. örnekte ocağa tedavide kullanacağı taşın yeri ve onu ne zaman nasıl kullanacağı söylenmiş, 2. örnekte ocağa değirmi bir taş verilmiş, 9. örnekte beyaz bir taş verilmiş ve bu taşı ağrısı olan kişilerin ağrıyan yerlerine yapıştırması söylenmiş, 13. örnekte kendisine hangi hastalıkların sağaltma gücünün verildiği söylenmiş ve bunları simgeleyen nesnelere hediye edilmiş, 5., 6., ve 11. örneklerde tedavi uygulamasını nasıl yapacağı belirtilmiş, yine 8. örnekte hangi tedavi uygulamasını yapacağı söylenmiş ve bunun nasıl yapılacağı anlatılmıştır. Bunların dışında rüyasında su içerek ocaklık vasfını kazananlar da vardır. 6. örnekte görüldüğü üzere ocak, rüyasında olağanüstü bir yerde gezerken gördüğü berrak bir suyun kendisine “Beni içenin her derdine şifa olurum! Beni içen her derde derman bulur!” dediğini duymuş ve bunun üzerine o sudan iki avuç içtikten sonra sağaltma gücünü kazanmıştır.

Bu hususlar bakımından ocakların kamlar/şamanlar ve âşıklar ile de benzerlikler taşıdığı görülmektedir. Kamlığa/şamanlığa girişte önem arz eden ve rüyalar vasıtasıyla da karşımıza çıkan sırta erme törenlerinde, ruhlar tarafından yeraltına ve gökyüzüne seyahat ettirilen adaya yine ruhlar tarafından mesleğin sırları, tanrıların ve ruhların adları (Eliade, 1999: 39) hastalıklar ve onların özellikleri tanıtılmış, hastalıkları tedavi yolları öğretilmiş (Eliade, 1999: 62, 65), onu koruyacak ve ona yardımcı olacak ruhlar verilmiş (Kafesoğlu, 1980: 31) ve adaya hastalıkları sağaltma gücü kazandırılmıştır (Eliade, 1999: 59). Âşıklık geleneğinde de rüyada gördüğü pirin elinden dolu içen âşık, saz çalma ve şiir söyleme yeteneğinin yanı sıra gelenekle ilgili bilgilere ve dinî bilgilere sahip olmuştur (Günay,1984: 156).

Rüyadan sonra gerek kam/şaman gerekse de âşık, bambaşka bir kimlik ve kişilikle uyanmakta ve bu değişiklik hem kendisi hem de çevresindekiler tarafından fark edilmektedir. 7. örnekte ocak, gördüğü

rüyadan uyandıktan sonra kendisini daha farklı hissettiğini, bakışının, görüşünün ve algısının değiştiğini özellikle belirtmektedir.

Rüyanın ocak olma vasfı kazanmadaki rolü ile ilgili bu örneklerin yanı sıra 14., 15. ve 16. örneklerde olduğu gibi rüya, ocağın sağaltma vazifesini yerine getirme hususunda onu teşvik etme ve hastanın şifasının hangi ocakta olduğunu bildirme gibi işlevler de yüklenmiştir. Bu çerçevede rüya, kişiyi yönlendirici ve sahip olduğu gücü kullanma konusunda ocağı zorlayıcı bir rol üstlenmiştir.

Kamlıkta/Şamanlıkta ve âşıklıkta olduğu gibi rüya, ocaklarda da bir hareket ve başlangıç noktası olmuş ve kişinin yeni bir kimlik ve kişilik kazanmasını sağlamıştır. Rüya vasıtasıyla adaya ocak olarak seçildiği ve kendisine sağaltma vazifesini icra etme görevi bahsedildiği haber verilmiştir. Rüyadan önce toplum içerisinde sıradan bir insan olan aday, gördüğü rüya sayesinde sağaltma gücü ve kudreti kazanmış ve sahip olduğu yeni kimlik ve üstlendiği vazifeyle hastaları tedavi etmeye başlamıştır. Aslında ocak adayı, hekimliğe yatkın, kabiliyetli ve mizaç yönünden bu vazifeye uygun bir kimsedir. O, bulunduğu ortam içerisinde çevresindeki ocak ya da ocakların tedavi uygulamalarını gözlemleyerek belli bir birikime sahip olmuştur. Rüya, ocaklığa yatkın olan adayın sağaltma kudretini ortaya çıkarmasına ve bilinçli ya da bilinçsiz bir biçimde elde ettiği bu birikimi kullanmasına vesile olmuştur.

Kimi ocaklar rüyayla ocak vasfını kazanmakla beraber sağaltma gücü ve kudreti kazanan bu kimselerin bazılarının zaten aileden bu kudreti taşıdıkları, anneleri, babaları, dedeleri ya da büyükannelelerinin sağaltma güç ve kudretine sahip oldukları görülmektedir. Yani bu kimseler doğal olarak kan bağı yoluyla bu vazifeyi yürütmeye adaydır. Ocak vasfı zaten onun genlerine kodlanmıştır ve gizli bir hazine gibi keşfedilmeyi ya da patlayacak bir volkan gibi zamanını ya da onu harekete geçirecek bir olayı beklemektedir. İşte rüya, insanın bilinçaltının derinliklerinde gizli olan bu gücü, yeteneği gün yüzüne çıkarmış, onun ocaklığını pekiştirmiş, tescillemiş ve ona bu yeteneğini ve gücünü kullanma konusunda ilahî bir ruhsat vermiştir. Rüya, adaya yeteneğini, gücünü kullanma zamanının geldiğini hatırlatmış ve adayın bunun farkına varmasını sağlamış ayrıca onun çevresindekilerin nazarında daha mühim bir konum elde etmesine vesile olmuştur. Nitekim bunu kamlıkta/şamanlıkta da görmekteyiz. Kamlık/şamanlık kalıtsal olmakla beraber adayın gerekli nitelikleri kazanıp kamlığının/şamanlığının onaylanması ancak rüyada ruhları gördükten sonra mümkün olmaktadır (Eliade, 1999: 132).

Sağaltma ocaklarında karşımıza çıkan bu rüyaların âşıklık geleneğinde olduğu gibi “kültür örneği rüyalar” olduğu ifade edilebilir. Bu rüyalar, yerli kültür varlığını sürdürdüğü sürece yaşamış ve kültüre ait unsurlar rüyalar vasıtasıyla nesilden nesile aktararak devam ettirilmiş; kültür işlevini kaybedince rüyalar da kaybolmuştur (Günay, 1984: 153; Günay, 1992: 94).

Aday, bulunduğu ortam içerisinde yıllarca ata ocağın hastaları nasıl tedavi ettiğini, onun nelere dikkat ettiğini, neler söylediğini, okuduğunu görmüş, işitmiş ve ata ocağın nasihatlerini dinlemiştir. Dolayısıyla ocak adayı bağlam içerisinde ocak-hasta ilişkisi ve tedavi uygulamaları konusunda bir aşinalık kazanmış ve bu aşinalık da kişi de ocak olmaya karşı bir şartlanmayı ve odaklanmayı beraberinde getirmiştir. Bu da göstermektedir ki bulunan kültür ortamları, kişilerin rüyalarının şekillenmesinde birinci derecede rol oynamaktadır. Kişi hangi kültür ortamı içerisinde yetişiyorsa o kültürün özelliklerini bilinçaltına kodlamakta ve bilinçaltına kodlanan, yerleştirilen bu kültürel unsurlar, rüya ile yeniden ortaya çıkmaktadır. Kişi, âşıklık geleneğinin icra edildiği bir kültür ortamında yetişmişse âşıklık vasfını kazanma ile ilgili bir rüya görecektir, tekke-tarikat ortamında yetişmişse şeyhlik, velilik mertebesine ulaşma ile ilgili rüya görecektir, devleti idare eden saltanat sülalesinden geliyorsa saltanat rüyası görecektir, ocak bir aileden geliyorsa da tabii ki bu gücü ve vasfı kazanma ile ilgili bir rüya görecektir. Yani hangi kültürel ortam içerisinde yetişmiş ya da yetişiyor ise neleri görüyor, yaşıyor, tecrübe ediyor, nelere şahit oluyor ise onunla ilgili rüya ya da rüyalar görecektir. Halk hekimliği uygulamalarının tatbik edilmediği, sağaltma ocaklarının olmadığı bir topluluk içerisinde işlevsel olmadığı için kişinin böyle bir rüya görmesi de mantıklı ve mümkün değildir.

Ocaklık geleneğinin yaşadığı, yaşatıldığı bir kültür ortamında bulunmakla beraber bu ortam içerisinde yetişen her ferdin bu tarz bir rüya göreceğini ve her ferdin ocak olabileceğini söylemek de mümkün değildir. Burada da kişinin mizacı ve karakteri işin içerisine girmektedir. Rüya gören adaylar, ilahî bir lütuf olarak görülen bu sağaltma kudretini taşıyabilecek güce ve kapasiteye, isteğe, onu icra edebilecek yeteneğe, zekâyâ, idrake ve inanca, maddi ve manevi olgunluğa sahip kimselerdir. Dolayısıyla toplum içerisinde önemli bir iş olan tedavi uygulamaları, irsiyet söz konusu olsa da her önüne gelenin yapabileceği basit bir vazife değildir.

Ocaklık geleneğinde karşımıza çıkan rüyalar, “kültür örneği rüya” özelliği taşıyor olmakla beraber bu rüyaların âşıklık geleneğinde olduğu gibi zamanla şekil değiştirdikleri, asıl örnekten uzaklaştıkları ve bu bağlamda ferdi ve müstakil özellikler taşıdıkları da söylenebilir. Zira örnekler incelendiğinde görülen rüyaların ve ocak olma biçimlerinin benzerliklerle birlikte genel anlamda farklılıklar taşıdığı, ocak olmada kimi zaman içilen bir su etkili olurken kimi zaman duyulan bir sesin ya da görülen kutlu kişi veya kişilerin etkili olduğu; kimi örnekte adaya tedavide kullanacağı nesne verilirken kiminde hangi hastalıkları tedavi edeceğinin alameti olan nesnelerin hediye edildiği yine rüya neticesinde tedavi kudreti verilen hastalıkların doğal olarak ocaklara göre farklılık gösterdiği görülmektedir. Bu farklılıkta tabii ki yine adayın yetiştiği ortam ve bu ortam içerisinde onun bildiği ve tedavisi gerçekleştirilen hastalık ve hastalıklar etkili olmaktadır.

Sonuç

Kamlar/şamanlar gibi daha çok dinsel-büyüsel yöntemleri kullanarak bir veya birden çok hastalığı tedavi eden ocakların bu vasfı ve sağaltma güçlerini kazanma yollarından biri de rüyadır. Bu kültürel gelenek içerisinde kimi ocaklar, gördükleri bir rüya neticesinde ocak olmuşlardır. Bu bağlamda pek çok kültürde ve dinde önemli fonksiyonlara ve işlevlere sahip olan rüyalar, Türk kültürü içerisinde kamlığa/şamanlığa giriş ve âşıklığa başlamada olduğu gibi bazı ocakların bu vasfı kazanmaları için de bir başlangıç olmuştur. Rüyasında su içen, bir ses duyan, kutsal kişi veya kişileri ya da olağanüstü varlıkları gören ocağa yine rüyasında bir ya da birden fazla hastalığın tedavi kudreti bahşedilmiştir. Ocak gördüğü bu rüyayla hastalık veya hastalıkları tedavi gücünü kazanmış ve bu rüyadan sonra hastaları tedavi etmeye başlamıştır. Ocaklık geleneği içerisinde rüya, kişiye yeni biri kimlik ve kişilik kazandırmış, ona sağaltma vazifesini icra etme görevi bahşedildiğini haber vermiş, ocaklığa yatkın olan bireyin bilinçaltının derinliklerinde gizli olan bu gücü, yeteneği, gün yüzüne çıkarmış, onun bilinçli ya da bilinçsiz bir biçimde elde ettiği tedavi yöntem ve teknikleriyle ilgili birikimi kullanmasına vesile olmuş, ocaklığını pekiştirmiş, tescillemiş, ona bu yeteneğini ve gücünü kullanma konusunda ilahî bir ruhsat vermiş ve bu bağlamda da onun toplum nazarındaki değerini arttırmıştır. Bunların dışında rüya, kişiyi yönlendirici ve sahip olduğu gücü kullanma konusunda ocağı zorlayıcı bir rol de üstlenmiştir.

Kişinin yetiştirdiği, içinde yaşadığı kültür ile yakından ilişkili olduğu için bu rüyalar kültür örneği rüyalar olarak değerlendirilebilir. Rüyaların zamanla şekil değiştirdikleri, asıl tiplerinden uzaklaşıp ferdi ve müstakil özellikler taşıdıkları düşünülebilirse de toplum, ocaklara ve ocaklık kurumuna değer verdiği onu yaşattığı, bu çerçevede ocakların da toplum içerisindeki rolleri ve işlevleri devam ettiği sürece bu rüyalar da kimi ocak adayları tarafından görülemeye devam edecektir.

KAYNAKÇA

- ACIPAYAMLI, Orhan (1969). "Türkiye Folklorunda Halk Hekimliği ve Özellikleri". *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Dergisi*, XXVI (1-2), s. 1-9.
- AÇA, Mehmet (2002). "Şamanlığa Geçişteki Ölüp Dirilme Ritüelinden Türk Destanlarındaki Ölüp Dirilmeye". *Millî Folklor*, S. 54, s. 75-85.
- ADLER, Alfred (2000). *Yaşama Sanatı*. (Çev.: Kamuran Şipel), 7. b., İstanbul: Say Yayınları.
- AYHAN, Aydın (1995). "Balıkesir Halk Hekimliğinde Sağaltma Ocakları ve Usulleri". *III. Milletlerarası Türk Halk Edebiyatı ve Folklor Kongresi Bildirileri (9-11 Ekim 1995)*, s. 247-264, Konya: Halk Kültürlerini Araştırma ve Geliştirme Genel Müdürlüğü Yayınları.
- BARS, M. Emin (2015). "Türk Kültüründe Rüya ve Battal Gazi Destanı'nda İşlevleri". *International Journal of Language Academy*, 3 (1), s. 73-93.
- BAŞGÖZ, İlhan (1986). "Türk Halk Hikâyelerinde Düş Motifi Zinciri". 24-38, *Folklor Yazıları*, İstanbul: Adam Yayınları.

- BAYSAL, Nağihan (2014). *Gelenek ve Değişim Ekseninde Trabzon Halk Hekimliği Üzerine Bir Araştırma*. Balıkesir: Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- BORATAV, P. Naili (2003). *100 Soruda Türk Folkloru (İnanışlar, Töre ve Törenler, Oyunlar)*. İstanbul: K Kitaplığı.
- BUNSUZ, Halil (2015). *Anadolu Sahası Türk Halk Hikâyelerinde Dinî Motifler Üzerine Bir Araştırma*. Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- ÇELEPİ, M. Surur (2010). "Danışmend-nâme'de Rüyaların İşlevleri". *Turkish Studies*, 5 (1), s. 263-280.
- ÇEVİK, Bülent (2008). *Konya'da Halk Hekimliği Uygulamalarının Dünü ve Bugünü*. Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- DEMREN, Özlem (2008). "Halk Hekimliğinde Ocaklar ve Şamanizm". *Folklor/Edebiyat*, 14 (56), s. 185-210.
- DEVELİOĞLU, Ferit (1996). *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*. 13. b., Ankara: Aydın Kitabevi Yayınları.
- DRURY, Nevill (1989). *Şamanizm Şamanlığın Öğeleri*. (Çev.: Erkan Şimşek), İstanbul: Okyanus Yayıncılık.
- DUVARCI, Ayşe (1990). "Halk Hekimliğinde Ocaklar". *Millî Folklor*, S. 7, s. 34-38.
- ELİADE, Mircea (1999). *Şamanizm*. (Çev.: İsmet Birkan), Ankara: İmge Kitabevi.
- EREN, Metin (2010). "Sembol Dilinin Bir Örneği Olarak Rüyalar: Türk Kültüründe Ölümüne Yorulan Rüyalar". *Turkish Studies*, 5 (4), s. 1074-1099.
- FROMM, Erich (1992). *Rüyalar, Masallar, Mitoslar*. (Çev.: Aydın Arıtan ve Kaan H. Ökten). İstanbul: Arıtan Yayınevi.
- GÜNAY, Umay (1984). "Âşık Edebiyatında Rüya Motifinin Tipleri ve Tahlili". *Mehmet Kaplan'a Armağan*, s. 153-173, İstanbul: Dergah Yayınları.
- GÜNAY, Umay (1992). *Âşık Tarzı Şiir Geleneği ve Rüya Motifi*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- GÜNDÜZ, Erol (2009). "Divan ve Halk Edebiyatı Sanatçılarında İlham Kaynağı Olan Rüya". *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, S. 22, s. 187-202.
- GÜNGÖR, Harun (2002). "Eski Türklerde Din ve Düşünce", *Türkler*, C. 3, s. 463-503, Ankara: Yeni Türkiye Yayınları.
- İMAMOĞLU, Abdulvahit (2010). "Bazı Psikanalistlere Göre Rüyanın İnsan Hayatındaki Rolü". *Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*. XII (22), s. 21-47.
- JUNG, C. Gustav (2015). *Rüyalar*. (Çev.: Aylin Kayapalı), İstanbul: Pinhan Yayıncılık.
- KAFESOĞLU, İbrahim (2002). "Eski Türk Dini". *Türkler Ansiklopedisi*. C. 3, 516-544.
- KARAGÖZ, İsmail ve diğerleri (2010). *Dinî Kavramlar Sözlüğü*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.

- KAYACI, Murat (2018). *Tasavvuf Geleneğinde Rüya (Psikolojik Bir Yaklaşım)*. Çorum: Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- KUMARTAŞLIOĞLU, Satı (2012). *Türk Kültüründe Ateş ve Ocak Kültü*. Balıkesir: Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmış Doktora Tezi.
- KURUM, Uygur (2008). *Düziçi'nde Halk Hekimliği*. Niğde: Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- KUZUBAŞ, Muhammet (2007). "İlkellere Ait Anlatılarda Rüya Motifi". *Turkish Studies*. 2 (1), s. 305-316.
- ÖGER, Adem (2010). "Tarsus ve Çevresinde Sağlıkta Ocakları ve Bunlara Bağlı Uygulamalar". *Turkish Studies*, 5 (1), s. 1231-1246.
- ÖNCÜL, Kürşat (2011). *Kuzeydoğu Anadolu Bölgesi Halk Hekimliği (Kars-İğdır)*. Kars: Kafkas Üniversitesi Türk Halkbilimi Uygulama ve Araştırma Merkezi Yayınları.
- ÖZASLAN, Ayşegül (2012). *Halk Hekimliğinde Ocaklık Kurumu ve Araban (Gaziantep) İlçesi Örneğinde Kadın Ocaklılar*. Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- ÖZER, Çetin (2010). "Jung Psikolojisinde Rüya". *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*. 19 (2), s. 249-269.
- ÖZKAN, Tuba (2012). *Geleneksel Tıptan Modern Tıbbı Ocaklık Kurumu: Ankara İli Çubuk İlçesi Örneği*. Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi.
- ÖZTÜRK, Ali (2000). *Çağlar İçinde Türk Destanları*. İstanbul: Alioğlu Yayınevi.
- SEYİDOĞLU, Bilge (2005). *Erzurum Efsaneleri*. İstanbul: Erzurum Kitaplığı.
- TEK, Recep (2018). *Kayseri Yöresi Sağlıkta Ocakları*. Konya: Kömen Yayınları.
- TEMİZSOYLU, Aydın (2012). *Ankara'da Halk Hekimliği*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- UYAR, Akın (2013). *Halk Hekimliği Kapsamında Yozgat Ocakları*. Yozgat: Bozok Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- ÜÇER, Müjgan (1973). "Ocaklar". *Sivas Folkloru*. (9), s. 3-4.